

บทที่ 2

ทบทวนแนวคิด/ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความยากจน (Poverty)

2.1.1 ความหมายของความยากจน

การให้ความหมายของความยากจนโดยทั่วไปมักพิจารณาจากความหมายในเชิงเศรษฐกิจ (Monetary Dimension) โดยธนาคารโลก (web.worldbank.org) ได้กล่าวถึงความยากจนว่าหมายถึง การที่บุคคลหรือครัวเรือนไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตนเองได้อย่างพอเพียง¹ ในขณะที่สถาบันเพื่อพัฒนาประเทศไทย (TDRI) (2546 อ้างถึงใน อัครเดช เสนานิกรณ์ และสัญญา เคนาภูมิ, 2552) ได้นิยามความยากจนไว้ในรายงานสถานการณ์ความยากจนในประเทศไทยว่าหมายถึง การพิจารณาที่ระดับรายได้ หรือฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลที่มีรายได้ไม่เพียงพอกับการดำรงชีพได้ตามมาตรฐาน ขั้นต่ำ หรือมีรายได้ต่ำกว่ามาตรฐานคุณภาพชีวิตขั้นต่ำที่ยอมรับในแต่ละสังคม

ทั้งนี้การให้ความหมายของความยากจนบนพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ดังที่ธนาคารโลกและสถาบันเพื่อพัฒนาประเทศไทยกล่าวถึงดังกล่าวแล้วนั้น ยังมีนักเศรษฐศาสตร์ได้ให้ความหมายของความยากจนที่แตกต่างกันไปอีก โดยรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (2526) ได้รวบรวมและกล่าวไว้ว่า ความยากจนในความหมายของนักเศรษฐศาสตร์มีความแตกต่างกันอย่างน้อย 5 ความหมาย คือ

1) ความอึดอัดทางเศรษฐกิจ (Economic Insufficient) ซึ่งแบ่งเป็น 2 มิติ คือ

(1) ความอึดอัดในการยังชีพ (Subsistence Living) หมายถึง การที่ประชาชนที่มีเงินได้ไม่เพียงพอต่อการประทังชีวิตเพื่อความอยู่รอด โดยยึดหลักเกณฑ์ทางโภชนาการหรือทางสรีรวิทยา ในประเด็นความต้องการอาหารขั้นต่ำของมนุษย์เป็นสำคัญ ซึ่งเกณฑ์ดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาในการกำหนดระดับรายได้ที่เพียงพอต่อการประทังชีวิต

(2) ความอึดอัดในการครองชีพ หมายถึง การที่ประชาชนที่เงินได้ต่ำกว่าระดับการครองชีพขั้นต่ำ ซึ่งครอบคลุมความต้องการทางด้านอาหาร และปัจจัยอื่นเช่น ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และการพักผ่อนหย่อนใจร่วมด้วย อย่างไรก็ตามจากความซับซ้อนของระบบเศรษฐกิจทำให้ การกำหนดมูลค่าความต้องการพื้นฐานในประเด็นต่าง ๆ เป็นไปได้ยาก

2) ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจ (Economic Inequality) คือ สภาวะการครองชีพที่ต่ำกว่ามาตรฐานของคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้น ๆ (Norm) ดังนั้นระดับรายได้ที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดระดับ

¹ Poverty, defined as whether households or individuals have enough resources or abilities today to meet their needs. (web.worldbank.org)

ความยากจนจึงแตกต่างกันตามเวลา พื้นที่ และสังคม อย่างไรก็ตามได้มีการตั้งคำถามต่อวิธีการกำหนดมาตรฐานตามแบบฉบับว่ากำหนดขึ้นอย่างไร

3) ความขาดแคลน (Deprivation) คือ การครองชีพที่ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานที่เป็นแบบแผน โดยทั่วไปของแต่ละสังคม ทั้งนี้ระดับความยากจนตามความหมายนี้หลีกเลี่ยงการถืออัตวิสัย (Subjectivity) แต่มุ่งเน้นที่การพิจารณาวัตถุวิสัย (Objectivity) มากยิ่งขึ้นโดยศึกษาจากพฤติกรรม การบริโภคของประชาชนเป็นหลัก

4) ความต้องการพึ่งพา (Dependency) คือ การที่ประชาชนต้องพึ่งพารัฐในการครองชีพ ทั้งในรูปสวัสดิการ หรือประชาสงเคราะห์ประชาชนที่มีฐานะยากจน ทั้งนี้อย่างไรก็ตามก็จำเป็นต้องมีระดับ รายได้ที่บ่งบอกว่ายากจน

5) ความเป็นปัญหาในสังคม (Diseconomy) คือ การที่สังคมต้องประสบปัญหาหลากหลาย รูปแบบจากการที่ประชาชนในสังคมมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการครองชีพ

อย่างไรก็ตามในช่วงทศวรรษที่ 1990 ได้มีการถกเถียงในวงกว้างถึงข้อจำกัดของแนวคิดที่นิยาม ความยากจนในรูปของตัวเงินหรือรายได้เพียงอย่างเดียว โดยเห็นว่าความยากจนในรูปแบบของรายได้ ไม่สะท้อนความขาดแคลนของบุคคลได้อย่างครบถ้วน จึงมีความพยายามกำหนดนิยามของความยากจน ในความหมายกว้างซึ่งครอบคลุมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมีสุขทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง (อานันท์ชนก สกนธวัฒน์, 2555) ทั้งนี้สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) (อ้างถึงใน อานันท์ชนก สกนธวัฒน์, 2555) ได้กล่าวถึงความยากจนที่ครอบคลุมองค์ประกอบต่าง ๆ ไว้ใน ส่วนคำนำของรายงานความยากจนของ UNDP ในปี 1997 (พ.ศ. 2540) ว่า

“ความยากจน หมายถึง ความขาดสนในโอกาสและทางเลือกของมนุษย์ที่จะนำไปสู่ การดำรงชีวิตที่ยืนยาว สุขภาพแข็งแรง และทำให้ไม่สามารถไปสู่มาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดี ได้นอกจากนี้ยังรวมถึงความขาดสนทางเสรีภาพ ความมีศักดิ์ศรี การให้เกียรติตัวเองและผู้อื่น ความยากจนยังสะท้อนถึงความไม่เพียงพอในทรัพยากรต่างๆ ความเปราะบางต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดคิด อาทิ ความเจ็บป่วย ความรุนแรง และความสูญเสียต่าง ๆ รวมทั้ง การขาดอำนาจต่อรองและขาดศักยภาพในการเรียกร้องสิทธิ ทั้งสิทธิทางการเมือง สังคม และ เศรษฐกิจในการดำรงอยู่ในสังคมและประเทศนั้น ๆ ”

ในขณะที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) (อ้างถึงใน ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และ ศิริพร ยอดกมลศาสตร์, 2541) ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับความจนใน 7 มิติ คือ จนนเงิน จนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จนทางสังคม จนทางการเมือง จนทางการศึกษา จนทาง

วัฒนธรรม และจนทางจิตวิญญาณ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ สศช. ยังคงพิจารณาและ เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนเพียงมิติทางเศรษฐกิจคือการจูงเงินเท่านั้น

2.1.2 การวัดความยากจน

จากความไม่ชัดเจนในการให้นิยามของ ความยากจน ทำให้มีความพยายามที่จะกำหนดระดับเพื่อวัดความยากจน และความเป็นคนยากจน โดยแบ่งการวัดความยากจนออกเป็น 2 มิติ คือ

ความยากจนเชิงสัมบูรณ์ (Absolute poverty) ซึ่งวัดความยากจนจากระดับรายได้หรือระดับการบริโภคของบุคคล โดยจะถือว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นคนจนเมื่อระดับรายได้หรือระดับการบริโภคของบุคคลนั้น ๆ ต่ำกว่าระดับรายได้หรือระดับการบริโภคขั้นต่ำที่จะสามารถบริโภคสินค้าและบริการจำเป็นพื้นฐาน (World Bank, 2008 อ้างถึงใน ศุภเจตน์ จันทรสาส์น, 2552) ซึ่งอ้างอิงจากเส้นความยากจน (Poverty Line) ซึ่งสะท้อนมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำของประชาชนในประเทศ (สมชัย จิตสุชน และคณะ, 2547) ที่คำนวณจากต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตเฉลี่ยของปัจเจกบุคคลในระดับครัวเรือนที่ประกอบด้วยค่าใช้จ่ายด้านอาหารและสินค้าจำเป็นขั้นต่ำที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต (www.nesdb.go.th) ดังนั้นคนจนจึงหมายถึงคนที่มีระดับรายได้หรือระดับรายจ่ายเพื่อการบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจน (TDRI, 2546 อ้างถึงใน ศุภเจตน์ จันทรสาส์น, 2552)

ความยากจนเชิงสัมพัทธ์ (Relative poverty) ซึ่งวัดความยากจนโดยวิธีเปรียบเทียบมาตรฐานการดำรงชีวิตของบุคคลหรือครัวเรือนกับมาตรฐานชีวิตของสังคมโดยเฉลี่ย หรือวัดจากความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ (Income inequality) (อัศรเดช เสนานิกรณ์ และสัญญา เคนาภูมิ, 2552) ทั้งนี้การวัดความยากจนเชิงสัมพัทธ์จะต้องพิจารณา 2 ประเด็นที่เกี่ยวข้องคือ (เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ, 2550)

1) แบบแผนการครองชีพ (Style of living) คือ กิจกรรมหรือสิ่งที่คนส่วนใหญ่ในสังคมถือปฏิบัติกัน จนกลายเป็นความคาดหวังของลักษณะการครองชีพที่ควรทำสำหรับสังคมหนึ่ง ๆ เช่น การเลือกบริโภคอาหารหรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งแม้ว่าแต่ละสังคมจะมีลักษณะการครองชีพที่แตกต่างกันแต่ก็มีความเป็นระเบียบและสัมพันธ์กัน แบบแผนการครองชีพจึงสามารถวัดได้และสะท้อนออกมาได้ เช่น ดัชนีการขายปลีก หรือดัชนีผู้บริโภค ซึ่งเป็นดัชนีที่สะท้อนลักษณะโดยรวมของการครองชีพของสังคม

2) การจัดกลุ่มและทรัพยากร (Stratification and resources) เป็นการระบุตัวคนจนเมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่นในสังคม ด้วยการแบ่งประชากรออกเป็นกลุ่ม (Strata) ตามเกณฑ์ความเหลื่อมล้ำ (Criterion of inequality) ที่ไม่ได้พิจารณาจากรายได้ที่อยู่ในรูปตัวเงินเท่านั้น แต่พิจารณาทรัพยากรอื่นที่กำหนดมาตรฐานการดำรงชีวิตอื่น ๆ เช่น สวัสดิการร่วมด้วย

ทั้งนี้สำหรับประเทศไทยมีการวัดความยากจนแบบสัมบูรณ์ โดยสำนักพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการกระจายรายได้ หน่วยงานภายใต้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

มีหน้าที่ในการคำนวณหาเส้นความยากจนโดยอาศัยข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (SES) ซึ่งแบ่งเป็นเส้นความยากจนด้านอาหารซึ่งคำนวณจากจำนวนเงินที่ครัวเรือนต้องใช้ในการซื้อหาอาหาร เพื่อให้ได้รับสารอาหารขั้นต่ำที่จำเป็นสำหรับสมาชิกในครัวเรือน และเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารซึ่งใช้วิธีการคำนวณเทียบเคียง โดยมีสมมติฐานว่าการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคอาหารคิดเป็นร้อยละ 60 ของค่าใช้จ่ายรวม ทั้งนี้เมื่อคำนวณเส้นความยากจนทั้ง 2 ส่วน ก็จะสามารถคำนวณเส้นความยากจนรวมได้ (สมชัย จิตสุชน และคณะ, 2547)

2.1.3 เส้นความยากจน (Poverty Line)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (คสช.) ได้กล่าวถึงเส้นความยากจนไว้ในนิยามที่สำคัญว่า เส้นความยากจน (Poverty line) คำนวณจากต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตเฉลี่ยของปัจเจกบุคคลในระดับครัวเรือนที่ประกอบด้วยค่าใช้จ่ายด้านอาหารและสินค้าบริการจำเป็นพื้นฐานอื่น ๆ ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือสำหรับวัดภาวะความยากจน โดยวิธีการที่ใช้ในการจัดทำเส้นความยากจนนี้อิงตามมาตรฐานสากล บนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า ครัวเรือนที่มีขนาดแตกต่างกัน ในพื้นที่แตกต่างกัน มีแบบแผนการบริโภค 'มาตรฐานการครองชีพ' ที่แตกต่างกัน แต่ได้รับอรรถประโยชน์ (utility) เท่ากันนั้น แสดงให้เห็นว่าเส้นความยากจนมีคุณลักษณะสำคัญคือมีความจำเพาะ (specificity) ตามคุณลักษณะของครัวเรือน ในขณะที่เดียวกันก็สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ (comparability) จากอรรถประโยชน์ที่เท่ากัน อีกทั้งยังนำการประหยัดต่อขนาด (economy of scale) มาใช้ประกอบการคำนวณ

นอกจากนี้กลุ่ม V Reform ภายใต้โครงการเครือข่ายวิชาการเพื่อการปฏิรูปมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (2555) ได้กล่าวถึงเส้นความยากจนไว้ในเว็บไซต์ ว่าหมายถึง ระดับของรายได้ (หรือรายจ่าย) ที่สะท้อนความต้องการพื้นฐานขั้นต่ำของมนุษย์ในรูปของตัวเงิน หากบุคคลใดมีรายได้ (หรือรายจ่าย) ต่ำกว่าเส้นความยากจน หมายความว่า รายได้ (หรือรายจ่าย) ของบุคคลนั้นไม่เพียงพอแม้แต่จะซื้อความต้องการพื้นฐานขั้นต่ำของมนุษย์ หรืออาจกล่าวได้ว่าบุคคลนั้นยากจน

ธนาคารโลก (2513 อ้างถึงในจิรวรรณ กิจชัยเจริญ, 2547) ได้กล่าวว่า เส้นความยากจนจะมีความแตกต่างและเปลี่ยนแปลงไปตามเวลาและสถานที่ โดยแต่ละประเทศจะมีเส้นความยากจนที่เหมาะสมของตนเอง โดยคำนวณคำนวณได้จากข้อมูลรายได้ แบบแผนการใช้จ่ายภาวะหนี้สินของครัวเรือน โดยการสำรวจเป็นช่วง ๆ และปัจจุบันเส้นความยากจนมีการเปลี่ยนจากการคำนวณเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว มาเป็นการประเมินเชิงคุณภาพควบคู่กันด้วย (จิรวรรณ กิจชัยเจริญ, 2547)

อย่างไรก็ตามธรรมาธิ รัตนนฤทิตร (2554) ได้กล่าวถึงจุดอ่อนของการวัดความยากจนจากเส้นความยากจน โดยยกตัวอย่างงานวิจัยชิ้นหนึ่งที่ระบุว่าบางคนที่มีรายได้อยู่ต่ำกว่าเส้นความยากจนกลับไม่รู้สึกรู้ว่าตนเองเป็นคนจน ในขณะที่อีกคนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีรายได้อยู่สูงกว่าเส้นความยากจนพอสมควร ซึ่งหากพิจารณาตามหลักวิชาการกระแสหลักถือว่าไม่จนตามนิยาม แต่เขากลับรู้สึกรู้ว่าตนเอง

เป็นคนจน ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าเส้นความยากจนไม่อาจสามารถแบ่งคนจนและคนไม่จนออกจากกันได้
อย่างแท้จริง แต่เนื่องจากยังไม่มีวิธีการวัดความยากจนวิธีอื่นที่ดีกว่าและได้รับการยอมรับ ดังนั้นหลาย
ประเทศรวมถึงประเทศไทย จึงยังใช้เส้นความยากจนในการวัดภาวะความยากจนจนถึงปัจจุบัน แต่ก็ได้มี
หลายแนวคิดที่พยายามเสนอให้วัดภาวะความจนจากด้านอื่นควบคู่กัน

2.1.4 สาเหตุของความยากจน

การศึกษาสาเหตุของความยากจนในประเทศไทยที่ผ่านมาส่วนใหญ่มุ่งกล่าวถึงความยากจนที่มาจากปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก (อาทิทยา จำรูญจันทร์, 2551 และสำนักประชาสัมพันธ์
เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่ : ออนไลน์) กล่าวคือ

ความยากจนที่มาจากสาเหตุปัจจัยภายใน ซึ่งได้แก่ การขาดโอกาสทางการศึกษาและการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ทำให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพอย่างจำกัด รวมถึงการขาดโอกาสในการรับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ นอกจากนี้การมีปัญหาด้านสุขภาพ การมีภาระในการเลี้ยงดูครอบครัวขนาดใหญ่ และการมีทรัพย์สินและที่ดินในการทำกินน้อย ล้วนเป็นสาเหตุภายในบุคคลที่ทำให้บุคคลกลายเป็นคนจนได้

และความยากจนที่มีสาเหตุมาจากปัจจัยภายนอก ซึ่งได้แก่ นโยบายการพัฒนาที่ไม่สมดุลของภาครัฐ กระบวนการทางกฎหมายที่สร้างความเหลื่อมล้ำในสังคม ระบบราชการที่ไม่เอื้อต่อการแก้ปัญหาความยากจน ทั้งในแง่ของความซับซ้อน ข้ำซ้อนของระบบ และความล่าช้าในขั้นตอน ตลอดจนความไม่สอดคล้องกันระหว่างแผนงานและงบประมาณในระดับต่าง ๆ ล้วนเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาความยากจนและซ้ำเติมคนจนมากขึ้น

ในขณะที่ประโยชน์ เจริญสุข (2554) ได้รวบรวมสาเหตุของความยากจนว่ามาจากปัจจัย 3 ด้านคือ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านสังคม และปัจจัยทางด้านการเมือง กล่าวคือ

1) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ(1)ปัจจัยการผลิตซึ่งหมายถึงรวมถึงปัจจัยการผลิตตามธรรมชาติและปัจจัยการผลิตส่วนบุคคล ที่อาจเป็นได้ทั้งอุปสรรคและปัจจัยเอื้ออำนวยต่อการผลิต (2) แนวทางการพัฒนา ที่เน้นความเติบโตทางด้านอุตสาหกรรมแต่ขาดการสนับสนุนทางการเกษตรกรรม ส่งผลต่อการกระจุกตัวของรายได้ และ(3)กลไกเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้มีความมั่งคั่งในแง่การมีอำนาจซื้อและการใช้ทรัพยากรความมั่งคั่ง จนนำมาซึ่งปัญหาความเหลื่อมล้ำในการจัดสรรทรัพยากร (บุญธรรม ราชวัชร, 2548 อ้างถึงใน ประโยชน์ เจริญสุข, 2554)

2) ปัจจัยทางด้านสังคม แบ่งออกเป็น(1)ลักษณะส่วนบุคคล เช่น ความเกียจคร้าน ใช้จ่ายเกินตัว (2) ลักษณะทางครอบครัว เช่น ครอบครัวขนาดใหญ่แต่หัวหน้าครอบครัวไม่มีความรู้ ก็อาจนำไปสู่ภาวะยากจนได้ (3) การขาดการศึกษาและทักษะ (4) วัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมที่มีลักษณะฟุ่มเฟือย และ (5) ลัทธิการบริโภคนิยม

3) ปัจจัยด้านการเมืองแบ่งออกเป็น(1)ความไม่มีดุลยภาพในความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (2) ระบบบริหารและการปกครอง ผ่านการอำนาจและกลไกทางการเมืองในการเอารัดเอาเปรียบทางสังคม และ (3) จิตสำนึกทางการเมืองของประชาชน ในการป้องกันการเอารัดเอาเปรียบทางสังคม

2.2 การกระจายรายได้

2.2.1 ความหมายของการกระจายรายได้

เรวดี ช้างบุญชู(ม.ป.)ได้กล่าวถึงความหมายอย่างสั้นของการกระจายรายได้ว่าการกระจายรายได้ (Income Distribution) คือ การที่รายได้รวมของประเทศถูกจัดสรรไปยังประชาชนกลุ่มต่างๆ ในประเทศนั้นอย่างไร ทั้งนี้โดยทั่วไปไม่มีประเทศใดในโลกที่มีการกระจายรายได้เท่าเทียมกันหมด ทั้งนี้เพราะมนุษย์□เรามีความสามารถแตกต่างกัน มีโอกาสไม่□เท่ากัน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยภายนอกอื่นๆ ที่มีผลต่อการกระจายรายได้□ เช่น ภาวะเงินเฟ้อ การว่างงาน เป็นต้น

2.2.2 แนวคิด/ทฤษฎีการกระจายรายได้

ทฤษฎีการกระจายรายได้ และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Redistribution with Economic Growth Theory) เกิดขึ้นจากความไม่เห็นด้วยกับความเชื่อในการสนับสนุนพัฒนาคนชั้นสูงซึ่งเห็นผลของการพัฒนาได้รวดเร็ว มั่นคง และแน่นอนกว่าการส่งเสริมให้เสมอภาคกับทุกคนในสังคม สามารถสร้างรายได้เป็นกลุ่มก้อนให้กับสังคมซึ่งจะได้นำรายได้ที่เกิดขึ้นนั้นไปพัฒนาส่วนอื่นของสังคมตามทฤษฎี Trickle Down Effect เนื่องจากการพัฒนาในแบบไหลรินลงล่างนี้ก่อให้เกิดปัญหาด้านการกระจายรายได้ ทฤษฎีการกระจายรายได้และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจึงได้เพิ่มประเด็นด้านการกระจายรายได้เข้าควบคู่กับการระดมทุน โดยมีมาตรการดังนี้ (อ้างในวรทัศน์ อินทรคัมพร, 2547)

- 1) ให้ความสำคัญต่อภาคการเกษตร ผู้ไม่มีที่ดินทำกิน และผู้ขายแรงงานรับจ้างทางการเกษตร
- 2) การให้ความสำคัญต่อการพัฒนาชนบท ยกกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของคนในชนบท ส่งเสริมความสามารถในการเพิ่มผลผลิต และการกระจายการให้บริการของรัฐ
- 3) ให้ความสำคัญต่อเทคนิคการผลิตที่ใช้แรงงานมากกว่าการใช้ทุน และเครื่องจักรขนาดใหญ่
- 4) การควบคุมจำนวนประชากรให้สามารถเพิ่มคุณภาพได้อย่างเต็มที่
- 5) การกำหนดกลุ่มประชากรที่ยากจน เพื่อหาแนวทางในการกระจายรายได้
- 6) การปรับปรุงการให้โอกาสกลุ่มคนจนเพื่อเข้าถึงบริการจากรัฐ

ในขณะที่ธนาคารโลกได้เสนอแนวคิดการกระจายรายได้ควบคู่กับการเจริญเติบโต (Redistribution with Growth) โดย Chenery รองประธานธนาคารโลกได้เสนอแนวคิดเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนโดยใช้การกระจายรายได้ไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่ยากจน (อ้างในวรทัศน์ อินทรคัมพร, 2547)

นอกจากนี้ประโยชน์ เจริญสุข(2554)ได้แบ่งการกระจายรายได้ออกเป็น 2 ประเภท คือ การกระจายรายได้สัมบูรณ์(Absolute Distribution) ซึ่งเป็นการคำนวณหาระดับรายได้ที่เพียงพอในการซื้ออาหารดำรงชีพขั้นต่ำ ซึ่งแน่นอนว่ามีความแตกต่างกันในแต่ละสังคม และการกระจายรายได้สัมพัทธ์ (Relative Distribution) หรือความแตกต่างของระดับรายได้ที่ประชากรแต่ละคน หรือแต่ละครัวเรือนในสังคมได้รับ ซึ่งแยกเป็นการพิจารณาจาก 2 ประเด็น คือ

1) การกระจายรายได้ตามหน้าที่การผลิต (Functional distribution of income) เป็นการแบ่งรายได้ตามเจ้าของปัจจัยการผลิตจากค่าจ้าง เงินเดือน การจัดการค้า ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับ ภัทราพร จันตะนี ซึ่งได้รวบรวมสาเหตุของความแตกต่างทางรายได้จากค่าจ้างแรงงานที่เกิดขึ้นจากความแตกต่างของอัตราค่าจ้าง และชั่วโมงการทำงานที่มีลักษณะไม่สมมาตรว่ามาจากความแตกต่างของปัจจัย 3 ด้าน คือ การศึกษาและการฝึกอบรม ความสามารถส่วนบุคคล และความรับผิดชอบและการเสี่ยง

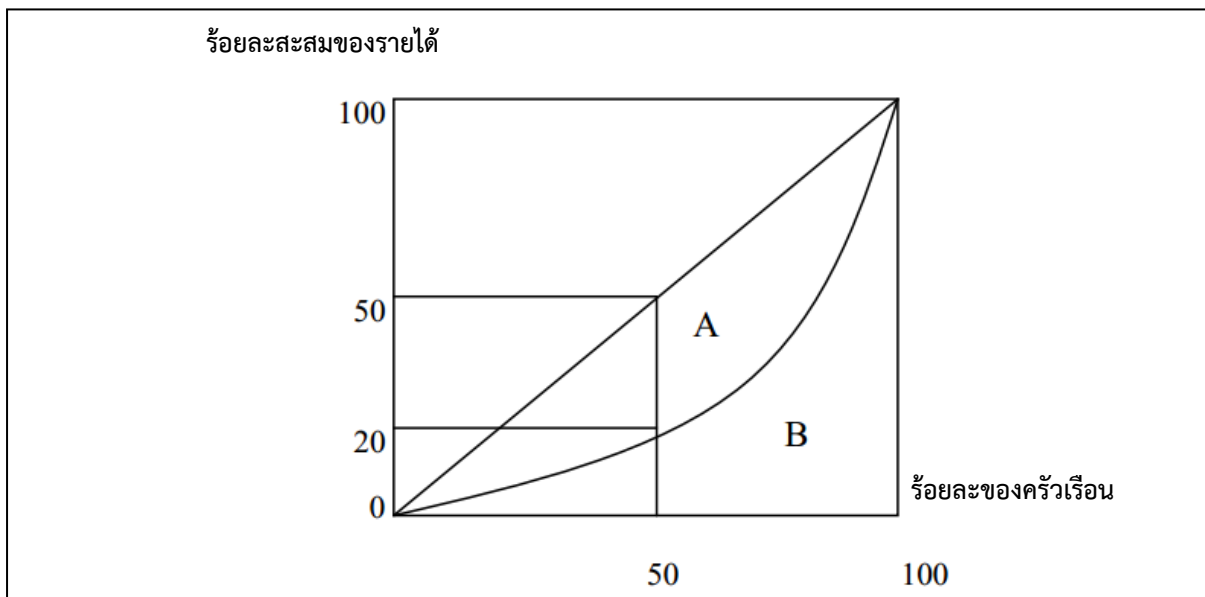
2) การกระจายรายได้ตามขนาด (Size distribution of income) หรือการกระจายรายได้ส่วนบุคคล (Personal distribution of income) ซึ่งเป็นการกระจายรายได้ของประชากรผู้มีรายได้กลุ่มต่าง ๆ เรียงตามขนาดรายได้ ซึ่งเป็นการกระจายรายได้ที่มีความสำคัญมากขึ้นในปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชากรได้รับสวัสดิการทางเศรษฐกิจสูงสุดจากทรัพยากรและเทคโนโลยีที่มีอยู่

2.2.3 การวิเคราะห์การกระจายรายได้

เฉลิมศาสตร์ วิเชียรเพริศ(2550) ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์การกระจายรายได้ 2 คำ คือ การวิเคราะห์การกระจายรายได้ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini coefficient) และค่าดัชนีของเชอร์ร็อก (Shorrocks' index) ดังนี้

1) การวัดการกระจายรายได้โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini coefficient) ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากเป็นวิธีที่มีแนวคิดทางทฤษฎีรองรับชัดเจนและสามารถเข้าใจได้ง่าย เลือกใช้การอธิบายผ่านเส้นโค้งลอเรนซ์ (Lorenz Curve) ซึ่งเกิดจากค่าร้อยละและความถี่สะสมของจำนวนครัวเรือนและรายได้ที่ถูกนำมาจัดกลุ่มครัวเรือนตามลำดับรายได้จากน้อยไปมาก 100 กลุ่ม โดยเส้นตรงที่ลากเชื่อมระหว่างจุดที่ร้อยละความถี่สะสมของจำนวนครัวเรือนและของรายได้เป็น 0 กับเป็น 100 (เส้นตรง 45 องศา) เรียกเส้นความเท่าเทียมสมบูรณ์ (Egalitarian line) ซึ่งเป็นเส้นที่ร้อยละของจำนวนครัวเรือนกับร้อยละของรายได้จะมีค่าเท่ากัน ในขณะที่การกระจายรายได้จริงจะเป็นเส้นโค้งที่ห่างออกมาจากเส้นความเท่าเทียมสมบูรณ์ ดังนั้นหากเส้นโค้งลอเรนซ์ห่างออกมาจากเส้นความเท่าเทียมสมบูรณ์มากขึ้น ความไม่เป็นธรรมในการกระจายรายได้ยิ่งเพิ่มมากขึ้น ดังแสดงในภาพที่ 2.2 -1

ภาพที่ 2.2 -1 การวัดการกระจายรายได้ด้วยเส้นโค้งลอเรนซ์

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2548 อ้างในเฉลิมศาสตร์ วิเชียรเพริศ, 2550

จากแนวคิดและภาพที่ 2.2.3-1 ข้างต้นนำไปสู่การวัดค่าสัมประสิทธิ์จีนี้ โดยกำหนดพื้นที่ระหว่างค่าสัมประสิทธิ์จีนี้ เส้นความเท่าเทียมสมบูรณ์ กับเส้นโค้งลอเรนซ์เป็น A และพื้นที่เส้นโค้งลอเรนซ์เป็น B ค่าสัมประสิทธิ์จีนี้จะเท่ากับ A หารด้วย A+B ดังนั้นถ้าพื้นที่ระหว่างเส้นความเท่าเทียมสมบูรณ์กับเส้นโค้งลอเรนซ์มีมาก ค่าสัมประสิทธิ์จีนี้ก็มาก แสดงถึงการกระจายรายได้ที่มีความไม่เป็นธรรมอยู่มาก อย่างไรก็ตามจากแนวคิดข้างต้นได้นำมาสู่สมการในการหาค่าสัมประสิทธิ์จีนี้ ดังต่อไปนี้

$$G_y = \frac{2}{n} U_y - \frac{n+1}{n}$$

กำหนดให้

G = ค่าสัมประสิทธิ์จีนี้

U = $1(y_1) + 2(y_2) + 3(y_3) + \dots + n(y_n)$

Y = $(Y_1/S_y, Y_2/S_y, Y_3/S_y, \dots, Y_n/S_y)$

Y_i = รายได้ของแต่ละครัวเรือน ($i = 1, 2, 3, \dots, n$)

S_y = รายได้รวมทั้งหมดของครัวเรือน

และ $Y_1 \leq Y_2 \leq \dots \leq Y_n$

2) การวัดการกระจายรายได้โดยใช้ค่าดัชนีเชอร์ร็อก(Shorrocks index) เป็นการวัดการกระจายรายได้ในลักษณะเดียวกับการหาค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึม คือ การวัดค่าความคลาดเคลื่อนจากศูนย์กลาง (รายได้เฉลี่ย) อย่างไรก็ตามค่าดัชนีเชอร์ร็อกกับค่าความแปรปรวนของรายได้

ลอการิทึมที่มีความแตกต่างกันที่วิธีการเปรียบเทียบรายได้ □ ของแต่ละครัวเรือนกับรายได้ □ เฉลี่ย หรือมีความแตกต่างในการวัดค่าความคลาดเคลื่อนไปจากศูนย์กลาง (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2548 อ้างในเฉลิมศาสตร์ วิเชียรเพริศ, 2550) ซึ่งคำนวณได้จากสมการต่อไปนี้

$$Lo = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m \ln\left(\frac{U}{Y_{ij}}\right)$$

กำหนดให้ U = รายได้ □ เฉลี่ยของครัวเรือนตัวอย่าง

Y_{ij} = รายได้ □ ของแต่ละครัวเรือน

N = จำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด

j = จำนวนกลุ่มย่อย m กลุ่ม

i = จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง n ตัวอย่างที่แบ่งไปในแต่ละกลุ่ม

ค่าดัชนีเชอร์ล็อกมีการเปรียบเทียบรายได้ของแต่ละครัวเรือนในลักษณะของการหาร ดังนั้นการที่มีรายได้สูงหรือต่ำกว่าค่าเฉลี่ยจะมีผลสำคัญในการคำนวณค่าดัชนี เพราะผู้มีรายได้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยทำให้ค่า $\frac{U}{Y_{ij}}$ มีค่ามากกว่า 1 และในทางกลับกันผู้มีรายได้สูงจะทำให้ค่า $\frac{U}{Y_{ij}}$ มีค่าต่ำกว่า 1 ดังนั้น ในสังคมที่มีผู้มีรายได้ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยมากก็จะมีดัชนีเชอร์ล็อกมาก (เฉลิมศาสตร์ วิเชียรเพริศ, 2550)

2.2.4 การวัดการกระจายรายได้ในประเทศไทย

ประเทศไทยมีการวัดการกระจายรายได้โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์จินี เป็นเครื่องมือในการวัดความไม่เท่าเทียมในการกระจายรายได้ โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กล่าวถึงค่าสัมประสิทธิ์จินีว่า เป็นเครื่องมือในการวัดความไม่เท่าเทียมในรูปของสัดส่วน (Gini Ratio) ซึ่งค่าอยู่ระหว่าง 0 กับ 1 โดยยิ่งค่าเข้าใกล้ 1 มากเท่าใด ความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ยิ่งมีมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552)

2.3 ความเหลื่อมล้ำ/ความไม่เท่าเทียม

ประโยชน์ เจริญสุข (2554) ได้รวบรวมความหมายของความเหลื่อมล้ำ/ความไม่เท่าเทียม ไว้ในรายงานฉบับสมบูรณ์ ของโครงการฯ ในปี 1 ไว้ดังนี้

บุญธรรม ราชรักษ์ (2548 อ้างในประโยชน์ เจริญสุข, 2554) แบ่งความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1) ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ที่เกิดจากการใช้แรงงาน หรือรายได้ที่เกิดขึ้นจากการใช้แรงงานที่แตกต่างกัน นำไปสู่ความไม่เท่าเทียมกัน 4 ประเภท คือ

- (1) ความแตกต่างกันในความสามารถและทักษะแรงงาน ซึ่งทำให้ประสิทธิภาพการผลิตและแรงงานที่แตกต่างกัน ที่ก่อให้เกิดค่าจ้างที่แตกต่างกัน
- (2) ความแตกต่างกันในโอกาสหน้าที่การงาน เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างกันในรายได้ที่บุคคลได้รับงาน
- (3) ความแตกต่างในความตั้งใจทำงาน ประสิทธิภาพการทำงานเป็นการเพิ่มทุนของมนุษย์ (human capital) ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการผลิต หรือประสิทธิภาพการทำงานให้สูงขึ้น ทำให้บุคคลนั้นก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน และได้รับรายได้สูงขึ้นเร็วกว่าคนทั่วไป
- (4) ความแตกต่างในระดับการศึกษา การผลิตในปัจจุบันได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีในการผลิตให้ก้าวหน้าเพิ่มขึ้น และต้องการใช้แรงงานที่มีความรู้และมีฝีมือมากขึ้น ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของรายได้ขึ้น

2) ความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ ซึ่งเกิดจากทรัพย์สินของบุคคลหรือครัวเรือน โดยประกอบด้วยรายได้จาก 2 แหล่งที่มา คือ

- (1) การออมในปัจจุบัน (current saving) หรือผลรวมของการเลื่อนการบริโภคของบุคคลที่ทำมาหาได้ในช่วงชีวิตของคนๆ หนึ่ง โดยการแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งไปเก็บออมแล้วนำเงินออมไปลงทุนในทรัพย์สินต่าง ที่ให้ผลตอบแทน อย่างไรก็ตามระดับการออมนี้ขึ้นอยู่กับรายได้ โดยรายได้นี้จะขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา
- (2) มรดกตกทอด (inherited wealth)

ในขณะที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2554 อ้างในประโยชน์ เจริญ สุข, 2554) ได้แบ่งความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยไว้เป็น 3 ประเด็น คือ 1) ความไม่เป็นธรรมด้านเศรษฐกิจ คือ ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ 2) ความเหลื่อมล้ำเรื่องการเมือง 3) ความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นกับคนด้อยโอกาสหรือความเหลื่อมล้ำทางด้านสิทธิและโอกาส ทั้งนี้พลอยไพลิน บัวบอม (2556) ได้กล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางรายได้ว่า เป็นความยากจนเชิงสัมพัทธ์ หรือความยากจนเชิงเปรียบเทียบ หมายถึง การที่รายได้รวมของประเทศถูกจัดสรรไปยังประชาชนกลุ่มต่างๆ ในประเทศอย่างไม่เป็นธรรม นั่นคือการที่รายได้กระจุกตัวอยู่ที่ประชาชนเพียงบางกลุ่ม หรือประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมักเป็นกลุ่มผู้มีรายได้สูง (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2546 อ้างในพลอยไพลิน บัวบอม, 2556) ดังนั้น ประเทศที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ รายได้ประชาชนมวลรวม หรือทำให้ประชาชนมีรายได้ต่อบุคคลโดยเฉลี่ย มาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น

ยังไม่สามารถบอกคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างแท้จริง หากความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชาชนในประเทศนั้นยังอยู่ในระดับสูง

จุฬารัตน์ เชื้ออำนวย (2554 อ้างในมติชนออนไลน์ 2554) ได้กล่าวถึงความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมว่าเกิดจากความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่เริ่มแรก ซึ่งโดยความหมายแล้วความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมคือ ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้มีโอกาสและผู้ที่มีขาดโอกาสในการเข้าถึงและจัดการกลไกต่างๆ ซึ่งสฤณี อาชวานันทกุล (2554) ได้ขยายความถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงกลไก 5 ด้าน คือ ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ความเหลื่อมล้ำด้านทรัพย์สิน ความเหลื่อมล้ำด้านโครงสร้างภาษี ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ และความไม่เท่าเทียมในการแข่งขัน

นอกจากนี้ Centre for Research on Inequality, Human Security and Ethnicity หรือ CRISE² (อ้างถึงใน ฟรานเชส สจวร์ต : เขียน, เนาวนิจ สิริผาติวิรัตน์ : แปล, สายพิณ ศุพุททมงคล : บรรณาธิการแปล, 2555) ได้กล่าวถึงความเหลื่อมล้ำในอีกมิติที่น่าสนใจ คือ ความเหลื่อมล้ำแนวนอน (Horizontal inequality) และความเหลื่อมล้ำแนวตั้ง (Vertical inequality) ระบุว่า ความเหลื่อมล้ำแนวนอน คือ ความไม่เท่าเทียมในมิติทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือสถานะทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ ซึ่งมีอัตลักษณ์ร่วมกัน ในขณะที่ความเหลื่อมล้ำแนวตั้ง คือ การวัดความเหลื่อมล้ำรายบุคคลหรือรายครัวเรือน และมักเป็นความเหลื่อมล้ำที่จำกัดวงอยู่ที่เรื่องรายได้หรือการบริโภคเท่านั้น ทั้งนี้หาก “ความแตกต่างทางวัฒนธรรมดำรงอยู่ควบคู่ไปกับความแตกต่างทางเศรษฐกิจและการเมืองของคนกลุ่มต่างๆ ก็จะก่อให้เกิดความขุ่นแค้นบาดลึกที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรง” (Stewart and Brown, 2007 อ้างถึงใน ฟรานเชส สจวร์ต : เขียน, เนาวนิจ สิริผาติวิรัตน์ : แปล, สายพิณ ศุพุททมงคล : บรรณาธิการแปล, 2555) ดังนั้น สังคมที่มีความเหลื่อมล้ำในแนวนอนสูงย่อมมีความเสี่ยงที่จะมีความขัดแย้งสูงตามไปด้วย แต่ก็ไม่ใช่ว่าการก่อเหตุรุนแรงจะมีสาเหตุจากความแตกต่างทางอัตลักษณ์เสมอไป ในขณะที่ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในแนวดิ่ง และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของประชากรไม่ได้มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อแนวโน้มการเกิดความรุนแรงระหว่างชาติพันธุ์ (ฟรานเชส สจวร์ต : เขียน, เนาวนิจ สิริผาติวิรัตน์ : แปล, สายพิณ ศุพุททมงคล : บรรณาธิการแปล, 2555)

2.4 สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านการกระจายในสังคมไทย

จากรายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยปี 2554 โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ซึ่งเผยแพร่เมื่อมกราคม 2556 ได้กล่าวถึงความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นความเหลื่อมล้ำด้านชีวิตความเป็นอยู่

² เครือข่ายของนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากสาเหตุทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมพื้นฐาน แห่งมหาวิทยาลัย Oxford : <http://www.qeh.ox.ac.uk/research/research-networks/crise-network>

ความเหลื่อมล้ำด้านสินทรัพย์ทางการเงิน ความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองที่ดิน ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐ ความเหลื่อมล้ำทางเพศ และความเหลื่อมล้ำด้านรายได้

ทั้งนี้ในด้านความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ หรือการกระจายรายได้ในสังคมไทยนั้น สศช. ได้ประเมินภาพรวมของการกระจายรายได้ในช่วง 20 กว่าปีที่ผ่านมาว่า ในภาพรวมดีขึ้นแต่ยังมีช่องว่างระหว่างทุกกลุ่มรายได้อีกมาก โดยค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายได้ หรือสัมประสิทธิ์จีนีอยู่ในระดับ 0.48-0.54 ในช่วงปี 2531 – 2554 ทั้งนี้ค่าสัมประสิทธิ์จีนีในปี 2554 ลดลงจากปี 2552 จาก 0.457 มาอยู่ที่ 0.484 โดย สศช. วิเคราะห์ว่าส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการให้สวัสดิการที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น อย่างไรก็ตามค่าสัมประสิทธิ์ที่ 0.484 นี้สะท้อนปัญหาด้านการกระจายรายได้ของประเทศไทยว่าอยู่ในระดับปานกลาง โดยสัดส่วนรายได้ของประชากรตามระดับรายได้ (Decile by income) เป็นไปตามตารางที่ 2.4-1 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประโยชน์ส่วนใหญ่จากการเติบโตทางเศรษฐกิจยังคงตกอยู่กับคนเพียงบางกลุ่มซึ่งมีจำนวนน้อย โดยเฉพาะกลุ่มคนรวยที่สุด 10% แรกที่เป็นเจ้าของรายได้ถึงร้อยละ 39.2 กลุ่มชั้นรายได้รองลงมาอีก 10% เป็นเจ้าของรายได้ร้อยละ 15.1 และกลุ่มที่รองลงมาอีก เป็นเจ้าของรายได้ร้อยละ 10.9 ในขณะที่กลุ่มอื่นๆ ที่เหลือเป็นเจ้าของรายได้กลุ่มละไม่ถึงร้อยละ 10 และกลุ่มคนจนที่สุดถือครองรายได้เพียงร้อยละ 1.3 ของรายได้ทั้งหมดในปี 2554 เท่านั้น ทำให้ความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มคนรวยที่สุดกับกลุ่มคนจนที่สุดห่างกันถึง 25.1 เท่า ดังแสดงในตารางที่ 2.4-2 นอกจากนี้ สศช. ยังได้แสดงค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายได้ในระดับภูมิภาคไว้ในภาพที่ 2.4-1

ตารางที่ 2.4-1 สัดส่วนรายได้ของประชากรจำแนกตามกลุ่มประชากรตามระดับรายได้ (Decile by income)

กลุ่มประชากรตามระดับรายได้	สัดส่วนรายได้ของประชากร (ร้อยละ)												
	2531	2533	2535	2537	2539	2541	2543	2545	2547	2549	2550	2552	2554
กลุ่ม 10% ที่1 (จนสุด)	1.78	1.69	1.53	1.59	1.62	1.68	1.51	1.61	1.75	1.35	1.56	1.63	1.56
กลุ่ม 10% ที่2	2.80	2.60	2.42	2.48	2.56	2.62	2.44	2.57	2.73	2.48	2.68	2.83	3.05
กลุ่ม 10% ที่3	3.60	3.35	3.13	3.25	3.34	3.44	3.22	3.40	3.57	3.37	3.53	3.69	3.88
กลุ่ม 10% ที่4	4.45	4.19	3.93	4.10	4.21	4.31	4.05	4.29	4.46	4.31	4.49	4.63	4.77
กลุ่ม 10% ที่5	5.50	5.19	4.90	5.17	5.26	5.33	5.09	5.35	5.55	5.42	5.61	5.68	5.78
กลุ่ม 10% ที่6	6.89	6.51	6.20	6.51	6.57	6.67	6.41	6.70	6.90	6.82	7.02	7.05	7.04
กลุ่ม 10% ที่7	8.84	8.32	7.96	8.39	8.48	8.48	8.36	8.58	8.72	8.72	8.92	8.89	8.65
กลุ่ม 10% ที่8	11.78	11.18	10.95	11.29	11.42	11.34	11.47	11.52	11.61	11.54	11.57	11.49	10.94
กลุ่ม 10% ที่9	17.14	16.54	16.54	16.50	16.58	16.62	17.05	16.48	16.42	16.30	16.14	15.99	15.10
กลุ่ม 10% ที่10(รวยสุด)	37.23	40.43	42.44	40.72	39.95	39.51	40.40	39.50	38.31	39.70	38.47	38.11	39.21
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
สัดส่วนกลุ่มที่10/กลุ่มที่1 (เท่า)	20.91	23.96	27.65	25.62	24.62	23.57	26.80	24.47	21.92	29.51	24.61	23.36	25.09

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2556)

หมายเหตุ: ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ตั้งแต่ปี 2549 มีการบันทึกข้อมูลรายได้ติดลบหรือขาดทุน

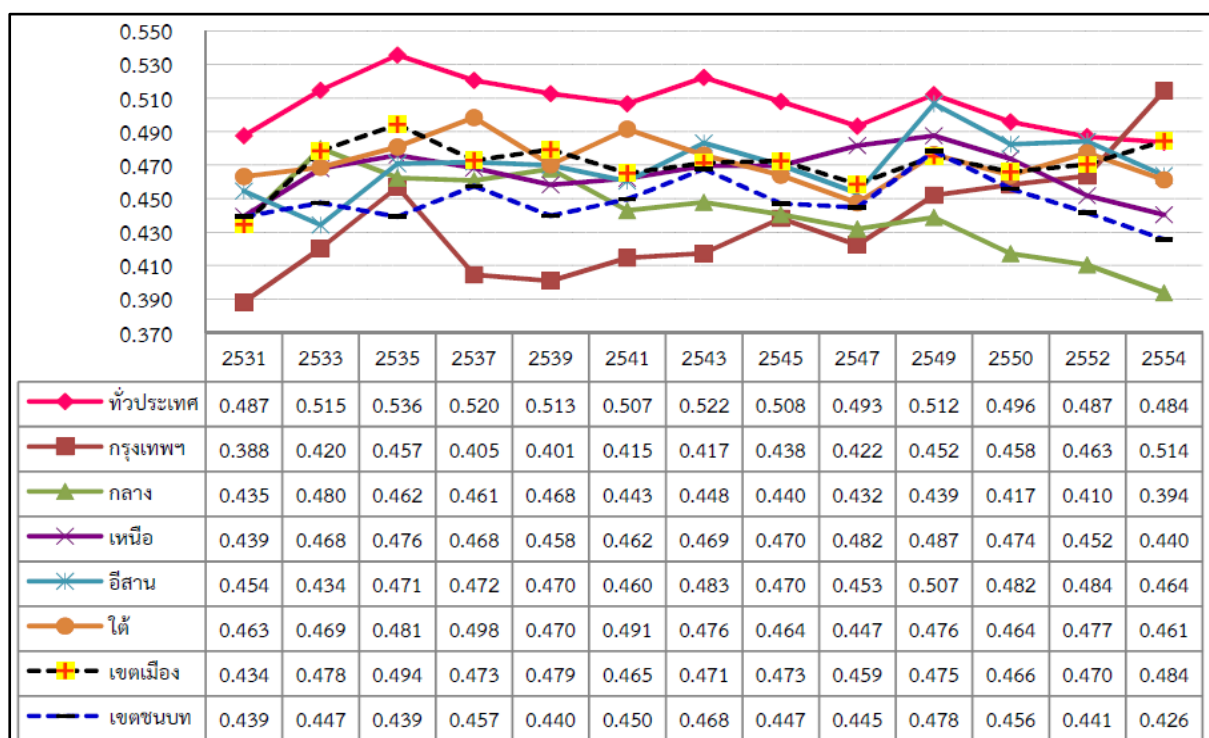
ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2551 และปี 2553 ไม่มีข้อมูลด้านรายได้ของครัวเรือน

ตารางที่ 2.4-2 รายได้เฉลี่ยและการถือครองรายได้ของประชากรจำแนกตามกลุ่มประชากรตามระดับรายได้ (Decile by income) ปี 2554

กลุ่มประชากรตามระดับรายได้	รายได้เฉลี่ย (บาท/คน/เดือน)	ช่วงรายได้		สัดส่วนรายได้ (ร้อยละ)	กลุ่มรายสุดต่อกลุ่มอื่นๆ (เท่า)
กลุ่ม 10% ที่ 1 (จนที่สุด)	1,254	-309,575.00	- 2,082.00	1.56	25.09
กลุ่ม 10% ที่ 2	2,453	2,082.20	- 2,799.20	3.05	12.84
กลุ่ม 10% ที่ 3	3,119	2,799.25	- 3,463.50	3.88	10.09
กลุ่ม 10% ที่ 4	3,834	3,463.80	- 4,223.00	4.77	8.21
กลุ่ม 10% ที่ 5	4,642	4,223.25	- 5,098.50	5.78	6.78
กลุ่ม 10% ที่ 6	5,652	5,098.60	- 6,250.00	7.04	5.57
กลุ่ม 10% ที่ 7	6,958	6,250.50	- 7,736.50	8.65	4.53
กลุ่ม 10% ที่ 8	8,777	7,736.75	- 10,099.50	10.94	3.58
กลุ่ม 10% ที่ 9	12,123	10,100.00	- 15,122.00	15.10	2.60
กลุ่ม 10% ที่ 10 (รวยที่สุด)	31,478	15,122.20	- 3,560,833.50	39.21	1.00
เฉลี่ย	8,029	-309,575.00	3,560,833.50		8.03

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2556)

ภาพที่ 2.4-1 ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini-coefficient) ด้านรายได้ของประเทศไทย

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2556)

นอกจากนี้ สศช. ยังได้แสดงให้เห็นความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค หรือชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนไว้ด้วยว่า ช่องว่างด้านชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่วัดจากรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคในช่วง 20 กว่าปีที่ผ่านมาของประเทศไทยดีขึ้นและมีช่องว่างที่แคบกว่าด้านรายได้จากการ

พัฒนา ทั้งนี้ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคอยู่ในระดับ 0.37 - 0.45 ในช่วงปี 2531 – 2554 โดยมีความรุนแรงน้อยกว่าความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ทั้งนี้เนื่องจากในด้านรายจ่าย ประชากรบางส่วนมีการกักหนึ่เพื่อนำมาใช้จ่าย โดยเฉพาะช่วงที่อัตราดอกเบี้ยต่ำ ทั้งนี้ระหว่างกลุ่มคนที่รวยที่สุดกับกลุ่มคนที่จนที่สุดมีความแตกต่างด้านรายจ่ายห่างกัน 9.9 เท่า ดังแสดงในตารางที่ 2.4-3 และ 2.4-4 และทั้งประเทศและในระดับภูมิภาคของประเทศไทยมีค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย ดังแสดงในภาพที่ 2.4-2

ตารางที่ 2.4-3 สัดส่วนรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของประชากรจำแนกตามกลุ่มประชากรตามระดับรายจ่ายฯ (Decile by expenditure)

กลุ่มประชากรตามระดับรายจ่าย	สัดส่วนรายจ่ายของประชากร (ร้อยละ)														
	2531	2533	2535	2537	2539	2541	2543	2545	2547	2549	2550	2551	2552	2553	2554
กลุ่ม 10% ที่ 1 (จ่ายน้อยสุด)	2.53	2.49	2.39	2.50	2.52	2.73	2.56	2.62	2.53	2.46	2.70	2.69	2.71	2.74	3.02
กลุ่ม 10% ที่ 2	3.55	3.51	3.35	3.55	3.57	3.76	3.59	3.65	3.57	3.56	3.82	3.74	3.82	3.90	4.20
กลุ่ม 10% ที่ 3	4.31	4.28	4.15	4.33	4.40	4.57	4.37	4.49	4.42	4.46	4.70	4.59	4.68	4.79	5.08
กลุ่ม 10% ที่ 4	5.13	5.08	4.99	5.14	5.27	5.44	5.23	5.38	5.33	5.40	5.65	5.54	5.64	5.70	5.97
กลุ่ม 10% ที่ 5	6.09	6.02	5.98	6.11	6.22	6.43	6.23	6.40	6.36	6.49	6.74	6.64	6.75	6.77	6.97
กลุ่ม 10% ที่ 6	7.30	7.23	7.23	7.34	7.38	7.73	7.42	7.64	7.64	7.81	8.03	7.96	8.08	8.07	8.17
กลุ่ม 10% ที่ 7	8.99	8.85	8.86	9.05	9.11	9.43	9.11	9.31	9.32	9.48	9.70	9.65	9.73	9.74	9.68
กลุ่ม 10% ที่ 8	11.41	11.25	11.38	11.39	11.47	11.87	11.76	11.63	11.56	11.87	12.08	12.03	12.09	12.00	11.76
กลุ่ม 10% ที่ 9	15.50	15.62	15.68	15.56	15.75	16.08	16.04	15.70	15.47	15.96	15.93	16.03	15.91	15.83	15.25
กลุ่ม 10% ที่ 10 (จ่ายมากที่สุด)	35.18	35.66	35.98	35.03	34.31	31.97	33.69	33.18	33.79	32.49	30.64	31.14	30.60	30.46	29.90
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
สัดส่วนกลุ่มที่ 10/กลุ่มที่ 1 (เท่า)	13.89	14.31	15.03	14.02	13.60	11.72	13.17	12.65	13.35	13.18	11.35	11.59	11.30	11.13	9.89

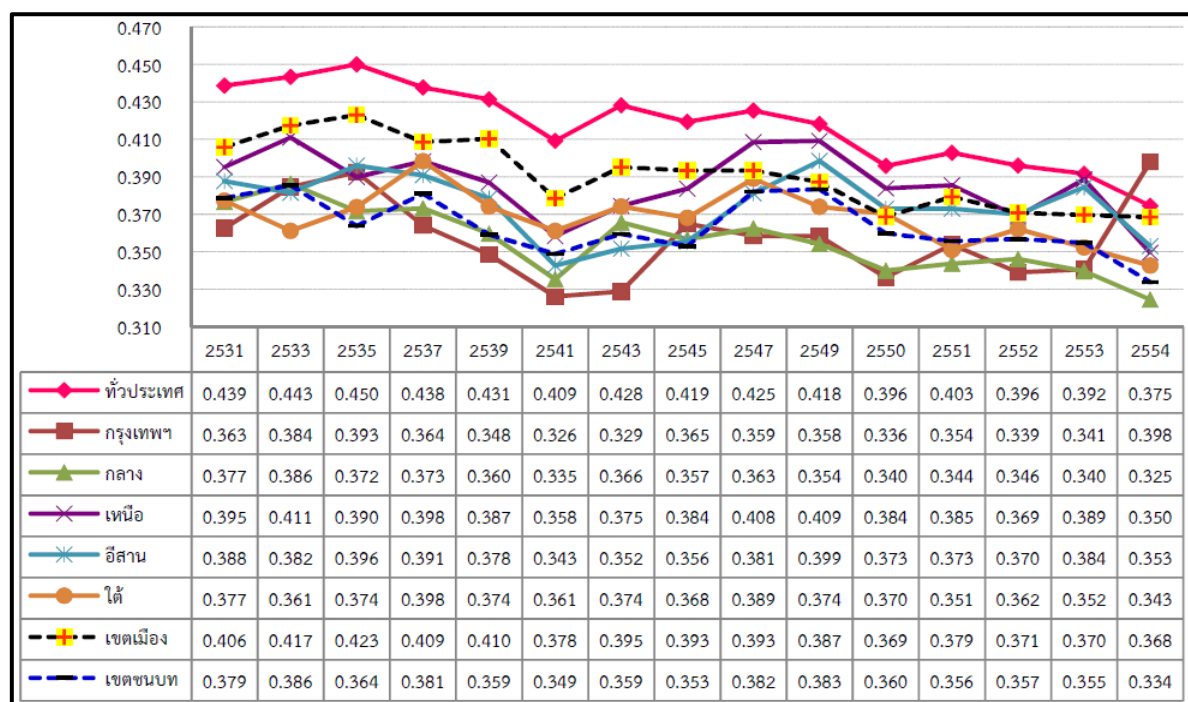
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2556)

ตารางที่ 2.4-4 รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยและการถือครองรายจ่ายฯ ของประชากรจำแนกตามกลุ่มประชากรตามระดับรายจ่ายฯ (Decile by expenditure) ปี 2554

กลุ่มประชากรตามระดับรายจ่ายฯ	รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/คน/เดือน)	ช่วงรายจ่าย	สัดส่วนรายจ่าย (ร้อยละ)	กลุ่มรายสุดต่อกลุ่มอื่นๆ (เท่า)
กลุ่ม 10% ที่ 1 (จ่ายน้อยสุด)	1,593	423.53 - 1,956.16	3.02	9.89
กลุ่ม 10% ที่ 2	2,212	1,956.60 - 2,448.70	4.20	7.12
กลุ่ม 10% ที่ 3	2,675	2,449.05 - 2,902.84	5.08	5.89
กลุ่ม 10% ที่ 4	3,147	2,902.85 - 3,397.18	5.97	5.00
กลุ่ม 10% ที่ 5	3,671	3,397.30 - 3,969.15	6.97	4.29
กลุ่ม 10% ที่ 6	4,302	3,969.17 - 4,665.83	8.17	3.66
กลุ่ม 10% ที่ 7	5,101	4,666.10 - 5,572.98	9.68	3.09
กลุ่ม 10% ที่ 8	6,197	5,573.80 - 6,921.20	11.76	2.54
กลุ่ม 10% ที่ 9	8,032	6,921.27 - 9,595.33	15.25	1.96
กลุ่ม 10% ที่ 10 (จ่ายมากที่สุด)	15,754	9,595.50 - 179,637.47	29.90	1.00
เฉลี่ย	5,268			4.44

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2556)

ภาพที่ 2.4-2 ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini-coefficient) ด้านรายจ่ายของประเทศไทย

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2556)